

УДК 334.02

Демидчук Л. Б.

ludalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996

Researcher ID: G-1456-2019

к.т.н., доц., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів**Сапожник Д. І.**

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571

Researcher ID: G-1404-2019

к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів**Середа С. А.**

sergiy1960@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9426-3842

Researcher ID: F-7980-2019

к.е.н., доц., доцент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РИЗИКАМ КАСОВОГО ШАХРАЙСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Анотація. Стаття присвячена питанню засобів протидії касовому шахрайству в сфері роздрібно-торгівельної діяльності та забезпеченні економічної безпеки самого торговельного підприємства. Одночасно окреслена роль такої діяльності у сфері захисту прав споживачів. Зазначено, що шахрайство у сфері торговельної діяльності найчастіше вчиняється власне співробітниками самого торговельного підприємства, а іноді і в змові сторін. На сьогоднішній день розробка ефективних методів боротьби з касовим шахрайством є стратегічною метою кожної успішної торгової компанії. Це обумовлено тим, що шахрайство, яке має на меті привласнення активів організації, займає лідируючу позицію за кількістю скоєних злочинів (70% всіх економічних злочинів) і є найбільш актуальною проблемою для сучасного підприємництва. Згідно з результатами дослідження Міжнародного стандарту аудиту ISA 240 до шахрайства відносяться навмисні дії однієї або декількох осіб серед керівництва організації, керуючого персоналу, співробітників, а також третіх осіб, які вдаються до обману для отримання вигоди. Тобто зарубіжне визначення шахрайства охоплює більшу кількість протиправних діянь, оскільки в Кримінальному кодексі України даний злочин підпадає під дію статей щодо «шахрайства», «зловживання повноваженнями» та «комерційного підкупу». В якості механізму боротьби з касовим шахрайством розроблено звіт з аналізу кваліфікуючих ознак касового шахрайства, покликаний не тільки служити інструментом аналізу методів протидії шахрайству за допомогою касового обладнання з метою допомогти торговельному підприємству розробити план дій і заходів щодо мінімізації збитків від вже скоєного шахрайства і запобігання потенційних злочинних дій. За допомогою даного документа керівництво підприємства здатне зрозуміти, на що в більшій мірі слід звернути увагу, які методи використовувати і які шахрайські дії необхідно припиняти в першу чергу. Запропоновано авторське бачення методів, метою яких є формування у співробітників торговельного підприємства необхідних людських якостей неприйняття протиправних дій і розуміння ступеня їх відповідальності за вчинене правопорушення. При цьому керівництво роздрібно-торгівельного

підприємства може вибрати для себе пріоритетні напрямки методів забезпечення технічної складової економічної безпеки, які зможуть охопити хоча і не повністю всі проблемні зони компанії, але дозволять боротися з даним видом правопорушення. З розвитком підприємства керівництво може впроваджувати інші технічні методи протидії касовому шахрайству. Але торговельне підприємство не застраховане від повторення даної ситуації за відсутності превентивних заходів щодо запобігання шахрайству з касовим обладнанням.

Ключові слова: касове обладнання, шахрайство, економічна безпека, національне законодавство, міжнародний стандарт.

Demydchuk Ludmyla

ludalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996

Researcher ID: G-1456-2019

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Sapozhnyk Dmytro

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996

Researcher ID: G-1456-2019

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Research, Customs and Quality Management, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Sereda Serhiy

sergiy1960@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9426-3842

Researcher ID: F-7980-2019

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

**METHODS OF COUNTERACTING THE RISKS
OF CASH FRAUD IN ENSURING THE ECONOMIC SECURITY
OF A TRADING ENTERPRISE
AND PROTECTING CONSUMER RIGHTS**

Abstract. *The article is devoted to the issue of countering cash fraud in the field of retail trade and ensuring the economic security of the trading enterprise itself. At the same time, the role of such activities in the field of consumer protection is outlined. It is noted that fraud in the field of trade is most often committed by the employees of the trading enterprise itself, and sometimes in collusion with other parties. Today, the development of effective methods to combat cash register fraud is a strategic goal of every successful trading company. This is due to the fact that fraud aimed at misappropriating the organisation's assets ranks first in terms of the number of crimes committed (70% of all economic crimes) and is the most pressing problem for modern entrepreneurship. According to International Standard on Auditing ISA 240, fraud refers to intentional actions by one or more individuals among the organisation's management, executive staff, employees, as well as third parties who resort to deception to obtain benefits. In other words, the foreign definition of fraud covers a wider range of illegal acts, since in the Criminal Code of Ukraine this crime falls under the articles on "fraud", "abuse of authority" and "commercial bribery". As a mechanism to combat cash register fraud, a report has been developed analysing the qualifying characteristics of cash register fraud, designed not only to serve as a tool for analysing methods of countering fraud using cash register equipment, but also to help commercial enterprises develop a plan and measures to minimise losses from fraud that has already been committed and to prevent potential criminal acts. With the help of this document, the management of the enterprise will be able to understand what to pay more attention to, what methods to use and what fraudulent actions need to be stopped first. The author proposes a vision of methods aimed at developing in the employees of a commercial enterprise the necessary human qualities of rejecting illegal*

actions and understanding the extent of their responsibility for the offence committed. At the same time, the management of a retail enterprise can choose priority areas for ensuring the technical component of economic security, which may not cover all of the company's problem areas, but will help to combat this type of offence. As the enterprise develops, management may implement other technical methods to combat cash register fraud. However, a retail enterprise is not immune to a recurrence of this situation in the absence of preventive measures to prevent fraud involving cash register equipment.

Keywords: cash register equipment, fraud, economic security, national legislation, international standard.

JEL Classification: H2, H24, H25, M31

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2026-48-6>

Постановка проблеми. Шахрайство у сфері торговельної діяльності найчастіше вчиняється власне співробітниками самого торговельного підприємства, а іноді і в змові з сторонніми особами. Згідно з результатами дослідження [1] майже чверть компаній стикалися зі змовою між своїми співробітниками і постачальниками (24%) і тільки між постачальниками (23%). Крім того, іноді учасником шахрайської схеми стає співробітник, який виконує функції керівника в компанії. І це погана новина, тому що, чим вища посада потенційного шахрая, тим згубніший ефект від цієї схеми для компанії. Варто зазначити, що такі співробітники-потенційні шахраї обходяться компанії в 10 разів дорожче, ніж співробітники-потенційні шахраї, які займають посади нижчого рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день розробка ефективних методів боротьби з касовим шахрайством є стратегічною метою кожної успішної торгової компанії. Це обумовлено тим, що шахрайство, яке має на меті привласнення активів організації, займає лідируючу позицію за кількістю скоєних злочинів (70% всіх економічних злочинів) і є найбільш актуальною проблемою для сучасного підприємництва [2, 3]. Більше того, частка розкрадань касирами в загальному обсязі злочинів в організаціях торгівлі становила в 2004 р. приблизно 30–50% [4], а в 2017 р., тобто за 13 минулих років, їх загальна кількість скоротилася лише на 10%.

Більше того, власники організацій після кризи 2008 р. почали замислюватися про управління ризиками, маючи на увазі, що ризик – це потенційна можливість виникнення керованої події в умовах невизначеності середовища здійснення економічної діяльності, яка піддається кількісній і якісній

оцінці [5]. Що стосується ризиків реалізації касового шахрайства, то вони можуть завдати організації значної шкоди, тому ними також необхідно управляти і розробляти методи їх мінімізації.

Постановка завдання. Метою статті був огляд методів протидії ризикам касового шахрайства в забезпеченні економічної безпеки роздрібного торговельного підприємства та в системі захисту прав споживачів. Будь-який суб'єкт торговельного підприємства прагне вести свій бізнес максимально прозоро, а для цього необхідно використовувати сучасні технології, базовані на даних. Аналітика здатна стати тим інструментом, який дозволить виявити людей, які намагаються уникнути контрольних процедур. Застосовуючи рішення поглибленої аналітики та штучного інтелекту в безперервному циклі моніторингу, можна швидко виявляти аномалії та патерни, щоб відразу ж діяти, поки не стане занадто пізно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту ISA 240 «Обов'язки аудитора щодо недобросовісних дій при проведенні аудиту фінансової звітності» [6] введеного в дію на території України Законом від 21.12.2017 р. (далі – Міжнародний стандарт), до шахрайства (використаємо також термін «фрод» від англ. Fraud, на відміну від загального визначення шахрайства) відносяться навмисні дії однієї або декількох осіб серед керівництва організації, керуючого персоналу, співробітників, а також третіх осіб, які вдаються до обману для отримання вигоди. Зарубіжне визначення шахрайства в порівнянні з визначенням, наведеним у Кримінальному кодексі України [7] (далі – ККУ), охоплює більшу кількість протиправних діянь, оскільки в ККУ даний злочин підпадає під дію статей щодо «шахрайства», «зловжи-

вання повноваженнями» та «комерційного підкупу».

Якщо звернутися до ст. 190 «Шахрайство» ККУ, то можна визначити шахрайство як розкрадання чужого майна або набуття права на чуже майно шляхом обману або зловживання довірою. Таким чином, головна відмінність визначення шахрайства в ККУ від його розуміння в Міжнародному стандарті полягає не тільки в більш вузькому підході, але і в необхідності доведення справи до суду, оскільки в національній сфері підприємництва таке правопорушення називають «фродом», щоб відрізнити його від шахрайства, яке розглядається судом.

Якщо порівнювати відповідальність за вчинення шахрайських дій в Україні та за кордоном, то в § 1341 «Шахрайство та афери» частини 1 розділу 18 глави 63 Зводу федерального законодавства США зазначено, що особа, визнана винною у вчиненні шахрайських дій, підлягає покаранню у вигляді штрафу або позбавлення волі на строк понад 20 років або обом видам покарань [8, 9].

У національному законодавстві згідно зі ст. 190 «Шахрайство» ККУ термін позбавлення волі варіюється відповідно до матеріальної шкоди, якої зазнала особа, що постраждала від дій особи, яка вчинила злочин. Максимальний термін за вчинення шахрайства становить до 10 років позбавлення волі.

Розглянемо схеми реалізації даного протиправного діяння (видів шахрайства) за 2019–2023 рр. на прикладі одного з торговельних підприємств м. Львів (далі – підприємство «Стиль»), що має у власності два магазини, які займаються продажем взуття, одягу та аксесуарів для жінок. На підприєм-

стві у момент обстеження працювало близько ста співробітників, але, незважаючи на це, генеральний директор не замислювався про управління ризиками касового шахрайства для мінімізації збитків від реалізації даного протиправного діяння.

За аналізований період отримано дані, наведені на рис. 1, в результаті перевірки, здійсненої генеральним директором та його заступником бухгалтерської та податкової звітності. Більше того, розкрадання безготівкових грошових коштів за допомогою POS-терміналу було виявлено банком АТ «Ощадбанк» під час контролю за рухом грошових коштів на розрахунковому рахунку торговельного підприємства. Після виявлення шахрайських дій та оцінки збитків від даного виду правопорушень генеральним директором було прийнято рішення найняти фахівця з економічної безпеки, до функціональних обов'язків якого входив постійний моніторинг фроду.

Згідно з рис. 1 найбільш поширеним видом касового шахрайства є «Надання знижки «родичам»». Вищевказана дія є протиправною, оскільки продавець передає третім особам свою дисконтну картку для того, щоб вони могли отримати знижку в розмірі 25% від суми чека. Сума збитків від даного виду фроду (шахрайства) є невеликою для компанії і становить 30 740 грн. (2,56% від середнього місячного виторгу в 2023 р.). Що стосується найбільш значного злочину на підприємстві – розкрадання безготівкових грошових коштів, то даний вид правопорушення становить найменший відсоток, оскільки торговельний заклад зіткнувся з ним тільки один раз. Збиток, понесений від даного злочину, був най-

Рис. 1. Статистика шахрайства та фродів за допомогою касового обладнання у підприємства «Стиль» за 2019–2023 рр.

Джерело: складено авторами

більш вагомим і склав 17 400 грн., або 13,2% від середнього місячного виторгу в 2023 р.

Внаслідок всіх скоєних правопорушень компанія втратила за чотири роки приблизно 36 5933.6 грн. Слід також відзначити кілька видів фроду, від яких компанія зазнала приблизно однакових збитків. Такими правопорушеннями стали навмисна невидача чека покупцеві, а також видача товарного чека. Реалізація даних видів фроду полягає в обмані покупця, що, у свою чергу, полягає в твердженні касира про неробочий стан касового апарату для отримання грошових коштів за куплений товар або в обмані власника організації в результаті змови з покупцем.

Окремо варто зупинитися на мотивах скоєних економічних злочинів [10, 11]. Згідно з теорією «Трикутника шахрайства» («Fraud Triangle»), яка була розроблена Дональдом Р. Крессі (Donald R. Cressey), існує три ключові фактори – можливість, мотив і виправдання, що визначають, чи вчинить той чи інший співробітник компанії шахрайські дії. Можливість як один із трьох вищезазначених факторів виявити непросто. Найчастіше можливість співробітника реалізувати шахрайські дії контролюється з боку компанії через обмеження прав доступу до внутрішніх систем компанії або ж через узгодження допустимих порогових значень, у рамках яких співробітник має право діяти. На жаль, сучасні методи виявлення фактів шахрайства, такі як робота з даними, аналіз викидів і пов'язані з ними методи спостереження, які систематично виявляють слабкі сторони контролю, не завжди ефективні.

За результатами дослідження компанії PwC такий фактор, як можливість або здатність скоїти економічний злочин, зріс в Україні на 8% порівняно з 2014 р. і залишається найбільш вагомим (84%). Мотивація або зовнішній тиск, а також можливість обґрунтувати скоєний економічний злочин/самовиправдання знаходяться на одному рівні за своєю значимістю (8%) (рис. 2).

Це означає, що підприємство «Стиль» повинно звести до мінімуму «лазівки», які дозволяють продавцям-консультантам здійснювати шахрайські дії щодо самої організації. Для цього необхідно застосовувати попереджувальний підхід, щоб забезпечити ефективне управління істотними ризиками шахрайства, використовуючи механізми виявлення та запобігання протиправних дій.

В якості одного з таких механізмів боротьби з касовим шахрайством запропоновано розробити звіт із аналізу кваліфікуючих ознак касового шахрайства. Даний документ покликаний не тільки служити інструментом аналізу методів протидії шахрайству за допомогою касового обладнання, але і дозволити компанії розробити план подальших дій і заходів щодо мінімізації збитків від вже скоєних шахрайських дій і запобігання потенційним злочинним діям. Іншими словами, за допомогою даного документа керівництво підприємства здатне зрозуміти, на що в більшій мірі слід звернути увагу, які методи використовувати і які шахрайські дії необхідно припиняти в першу чергу.

Даний документ авторами запропоновано керівництву роздрібного торговельного підприємства «Стиль» викласти в наступній структурі:

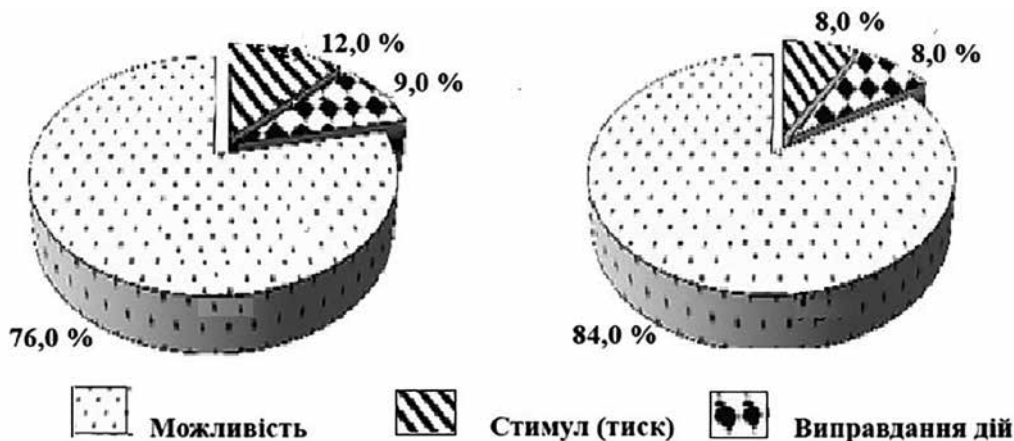

Рис. 2. Трикутник шахрайства за 2014 і 2023 рр.

Джерело: складено на основі огляду економічних злочинів за 2023 р. [12]

Вступ
Розділ I. Аналіз найбільш поширених методів шахрайства з касовим обладнанням
Розділ II. Аналіз кваліфікуючих ознак касового шахрайства
2.1. Суб'єкт шахрайства
2.2. Об'єкт шахрайства
2.1. Суб'єктивна сторона шахрайства
2.2. Об'єктивна сторона злочину
Розділ III. Система протидії шахрайству за допомогою касових апаратів
3.1. З технічної точки зору
3.2. З кадрово-психологічної точки зору
Розділ IV. Відповідальність за вчинення шахрайських дій з касовим обладнанням
Розділ V. Термінологія

При цьому важливо проаналізувати можливі методи протидії шахрайству з касовим обладнанням. Авторське бачення таких мето-

дів мало на меті формування у співробітників торговельного підприємства, в нашому випадку ТОВ «Стиль», необхідних людських якостей неприйняття протиправних дій і розуміння ступеня їх відповідальності за вчинене правопорушення (табл. 1).

Вважаємо, що зазначені в табл. 1 методи необхідно застосовувати в комплексі, оскільки саме це дозволить компанії створити стабільну психологічну обстановку в колективі, а також мінімізувати збитки від касового шахрайства мінімум на 15–20%.

Протидія шахрайству здатна здійснюватися за допомогою технічних засобів, показаних у табл. 2.

Дані методи підприємство роздрібною торгівлі може впроваджувати поступово і не застосовувати в комплексному варіанті. Комплексний підхід необхідний для середнього бізнесу, ризики реалізації шахрайських дій у межах якого набагато більші,

Таблиця 1

Методи формування у співробітників неприйняття протиправних дій

Метод протидії	Витрати (2 магазини)
Щомісячна правова робота з працівниками директора магазину (додатково оплачувані години за виконану роботу)	1 160 грн (міс.)
Щоквартальна правова робота з працівниками генерального директора	Входить до функціональних обов'язків генерального директора
Аналіз потенційного працівника за портретом шахрая при прийомі на роботу і протягом усього робочого періоду	Входить до функціональних обов'язків фахівця з ЕБ
Таємний покупець (1 раз на квартал)	1 160 грн
Скорочення питомої ваги працівників магазинів із заробітною платою нижче ринкової (індексация заробітної плати на 3% щорічно)	3 000 грн (міс.)
Загальний підсумок за рік	39 440 грн

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2

Методи протидії шахрайству за допомогою застосування технічних засобів

Назва виду касового шахрайства	Метод протидії	Витрати (2 магазини)
1	2	3
Невидача товарного чека	1. Посилення спостереження за співробітниками за допомогою відеокамер і додаткового спостерігача. 2. Щомісячне проведення інвентаризації. 3. Синхронізація відеозапису з інформацією про касові операції (зіставлення запису з касовою подією) – необхідне перепрограмування системи відеоспостереження.	1. 4 060 грн (міс.) – найм співробітника (охоронця), який буде здійснювати спостереження за працівниками магазину. 2. 2 320 грн (міс.) – доплата до заробітної плати головного бухгалтера за додаткову роботу. 3. 11 600 грн – доплата програмісту за додаткову роботу
Умисний пропуск товару		

Продовження таблиці 2

1	2	3
Розкрадання грошових коштів з каси	Збільшення кількості відеокамер в області каси для усунення сліпих зон (+3)	5 600 грн – вартість відеокамер
Розкрадання безготівкових грошових коштів	1. Щомісячна перевірка банківських операцій через POS-термінал (запит у банку або виписка з POS-терміналу). 2. Щомісячна ревізія касового обладнання. 3. Раптові перевірки касового обладнання.	1. 1 740 грн (міс.) – доплата до заробітної плати головного бухгалтера за додаткову роботу. 2. Входить до функціональних обов'язків головного бухгалтера. 3. Входить до функціональних обов'язків головного бухгалтера.
Навмисна невідача чека	Закріплення «Сторно» тільки за директором магазину і головним продавцем-консультантом	–
Надання знижки «родичам»	Створення звіту про надання 20% знижок (тільки працівники компанії мають такий розмір знижки) – продавець-консультант повинен записувати причину надання даної знижки іншій людині	За надання постійної звітності премія 300 грн на місяць кожному продавцю Разом: 3 000 грн (місяць)
Одноразовий платіж (вартість додаткового обладнання)		10 000 грн
Платежі (рік)		204 000 грн
Загальний підсумок за рік		118 400 грн

Джерело: складено авторами

а збитки перевищують не менше мільйона гривень на рік.

Для визначення ефективності використання методів запобігання шахрайству можна використовувати наступну формулу:

$$K_E = \frac{\text{Розмір прибутковості}}{\text{Розмір витрат}} \quad (1)$$

Розрахуємо значення ефективності від впровадження системи протидії касовому шахрайству.

Для того, щоб підрахувати витрати в перший рік впровадження системи протидії касовому шахрайству, необхідно додати витрати на впровадження методів формування у співробітників неприйняття протиправних дій (39 500 грн) і методів протидії шахрайству за допомогою застосування технічних засобів (135 600 грн). Остаточний підсумок становить 175 050 грн. Для торговельного підприємства «Стиль» це досить значна сума, якою воно може і не володіти. Саме тому було вирішено виключити найм нового фахівця для спостереження за співробітниками в робочий час. Внаслідок цього компанія змогла заощадити 49 000 грн. Отже, підсумкові витрати становитимуть 126 050 грн, що вже є доступним для нашого підприємства торгівлі.

Що стосується прибутковості, яку зможе від цього отримати торговельне підприємство «Стиль», то внаслідок здійснення даних заходів щодо запобігання касовому шахрайству організація здатна зберегти майже 70 % (або майже 257 000 грн) від нинішнього збитку.

Така велика цифра обумовлена тим, що всі протиправні дії будуть виявлятися на ранніх етапах; це завадить співробітникам за допомогою шахрайських дій привласнювати значні суми грошових коштів і активів компанії.

Насамкінець розрахуємо значення ефективності від впровадження системи протидії касовому шахрайству:

$$K_E = \frac{256\,000}{126\,500} = 2,03.$$

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. На підставі отриманого результату є підстави зробити висновок, що за рахунок вжитих заходів компанія зможе отримати 1,03 грн прибутковості (2,03 – 1 = 1,03). Отримана прибутковість не є достатньо ефективною, оскільки її розмір незначний (витрати на боротьбу з шахрайськими діями повинні становити не більше 30% від суми збережених грошових коштів – у даному випадку цей показник

дорівнює 49,3%). Але в той же час отримане значення більше 0, що свідчить про необхідність впровадження запропонованої методики щодо протидії касовому шахрайству.

Іншими словами, керівництво роздрібного торговельного підприємства може вибрати для себе пріоритетні напрямки методів забезпечення технічної складової економічної безпеки, які зможуть охопити хоча і не повністю всі проблемні зони компанії, але дозволять боротися з даним видом правопорушення. З розвитком підприємства керівництво може впроваджувати інші технічні методи протидії касовому шахрайству.

Слід зазначити, що отриманий результат збитку не був поділений на чотири роки, оскільки компанія зазнала більшу частину збитку за один рік, адже було скоєно шахрайство з розкраданням безготівкових грошових коштів, а також ряд дрібних шахрайських дій. Саме тому вважається, що торговельне підприємство не застраховане від повторення даної ситуації за відсутності превентивних заходів щодо запобігання шахрайству з касовим обладнанням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Roberson E. J. Fraud Analytics Implementation – Insights From the Insiders. SAS Institute Inc. URL: https://www.sas.com/en_us/webinars/fraud-analytics-implementation.html

2. Рибальченко Л. В., Ткаченко П. І., Ткаченко А. О. Актуальні проблеми виявлення та запобігання шахрайству на підприємстві: кримінально-правові аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-2-302-307>

3. Царук Ю. Ю. Поняття та сутність протидії шахрайству, вчиненому в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 3. С. 106–115. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-3-13>

4. Куцик П. О., Gerega O. V. Управління потенціалом фінансово-економічної стійкості та ефективності підприємств торгівлі: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. 328 с. URL: https://lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/News/Academy/2023/07/Kutsyk-Gerega_web.pdf

5. Вараксіна О. В., Побіденна В. Б., Гребенік Р. О. Управління ризиками в контексті економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-47>

6. ISA 240 (Revised), The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements. Standards and Pronouncements. 2025. URL: <https://www.iaasb.org/publications/isa-240-revised-auditor-s-responsibilities-relating-fraud-audit-financial-statements>

7. Кримінальний кодекс України. Закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%A8%D0%B0%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE#w1_1

8. Statute Compilations. U.S. Government Publishing Office. URL: <https://www.govinfo.gov/app/collection/comps>

9. Чернишов Г. М. Показники економічної злочинності в Україні: аналіз офіційних джерел. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 513–517.

10. Юртаєва К. В. Аналіз економічної злочинності в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. 35(2), с. 174–191. <https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.12>

11. Хто ризикує: огляд всесвітнього дослідження про економічні злочини та шахрайство. YouControl – повне досвід на кожен компанію України. 2020. URL: <https://youcontrol.com.ua/articles/khto-ryzykuie-ohliad-vsesvitnoho-doslidzhennia-pro-ekonomichni-zlochyny-ta-shakhraystvo/>

12. Financial Crimes Unit – Fraud: PwC. PWC. URL: <https://pwc.com/us/en/industries/financial-services/financial-crimes/fraud.html>

REFERENCES

1. Roberson E. J. Fraud Analytics Implementation – Insights From the Insiders. SAS Institute Inc., available at: https://www.sas.com/en_us/webinars/fraud-analytics-implementation.html

2. Rybachenko L. V., Tkachenko P. I. and Tkachenko A. O. (2021), Aktualni problemy vyvialennia ta zapobihannia shakhraystvu na pidpriemstvi: kryminalno-pravovi aspekty, *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, № 2. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-2-302-307>

3. Tsaruk Yu. Yu. (2024), Poniattia ta sutnist protyidii shakhraystvu, vchynenomu v umovakh voiennoho stanu, *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, № 3, s. 1060115. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-3-13>

4. Kutsyk P. O. and Hereha, O. V. (2023), *Upravlinnia potentsialom finansovo-ekonomichnoi stiikosti ta efektyvnosti pidpriemstv torhivli: teoriia, metodolohiia, praktyka* : monohrafiia, Vydavnytstvo Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu, Lviv, 328 s., available at: https://lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/News/Academy/2023/07/Kutsyk-Gerega_web.pdf

5. Varaksina O. V., Pobidenna V. B. and Hrebenyk R. O. (2023), *Upravlinnia ryzykamy v konteksti ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva*, *Ekonomika ta suspilstvo*, vyp. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-47>

6. ISA 240 (Revised), *The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements. Standards and Pronouncements. 2025*, available at: <https://iaasb.org/publications/isa-240-revised-auditor-s-responsibilities-relating-fraud-audit-financial-statements>

7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy № 2341-III vid 05.04.2001 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%A8%D0%B0%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE#w1_1

8. *Statute Compilations*. U.S. Government Publishing Office, available at: <https://govinfo.gov/app/collection/comps>

9. Chernyshov H. M. (2022), *Pokaznyky ekonomichnoi zlochynnosti v Ukraini: analiz ofitsiinykh dzherel, Yevropeyskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia (do 25-richchia Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademiia" ta 175-richchia Odeskoi shkoly prava)* : u 2 t. : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 17 chervnia 2022 r.) / za zah. red. S. V. Kivalova, Vydavnychiy dim "Helyetyka", Odesa, t. 2, s. 513–517.

10. Yurtaieva K. V. (2025), *Analiz ekonomichnoi zlochynnosti v Ukraini v umovakh voiennoho stanu*, *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 35(2):174–191. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.12>

11. *Khto ryzykuie: ohliad vsesvitnoho doslidzhenia pro ekonomichni zlochyny ta shakhraistvo*. YouControl – povne dosie na kozhnu kompaniiu Ukrainy. 2020, available at: <https://youcontrol.com.ua/articles/khto-ryzykuie-ohliad-vsesvitnoho-doslidzhenia-pro-ekonomichni-zlochyny-ta-shakhraistvo/>

12. *Financial Crimes Unit – Fraud: PwC*. PwC, available at: <https://www.pwc.com/us/en/industries/financial-services/financial-crimes/fraud.html>

Дата надходження статті: 29.01.2026

Дата прийняття статті: 18.02.2026

Дата публікації статті: 30.03.2026